

Trầu cau qua Thi ca

* Quý Đại Nguyên

*Trầu vàng nhá lẫn trầu xanh
Duyên anh sánh với tình anh tuyệt vời*

Chuyện thần thoại trầu cau (1) truyền tụng đi sâu vào đời sống dân gian, người Việt ngày xưa thường có thói quen ăn trầu trở thành một phong tục, đàn ông hay đàn bà khi đi ra ngoài đều có một túi trầu, trong nhà có một giỏ đựng trầu cau, một bình vôi với cái khay điêu khắc đẹp được cẩn xa cừ để đựng trầu mời khách khi đến thăm.

Qua thi ca trầu cau thường diễn tả những câu chuyện liên quan đến tình duyên giữa những đôi trai gái. Miếng trầu có thể là khởi điểm hôn nhân, đến ngày nay vẫn còn lưu lại mỹ tục đó qua các lễ cưới hỏi hay cúng giỗ đều có trầu cau.

Theo tục lệ nhà ai có con gái gả chồng qua các lễ đính hôn, lễ cưới. Không những có các mâm sính lễ : rượu, trà, bánh được phủ vải điều đỏ có thêu rồng phụng..Nhưng còn cần phải có thêm một mâm trầu cau tươi trình bày không kém phần mỹ thuật các lá trầu tươi được xếp xoay tròn quanh mâm, buồn cau tươi để lên trên.muốn có lễ vật này phải đặc mua từ Việt nam. Đàn gái nhận lễ vật có trầu cau đem biếu bạn bè, bà con, nội ngoại nói lên một tình cảm trong đời sống, ăn hay không chẳng ai từ chối.

Ngày nay đàn bà Việt nam có đôi hàm răng trắng và không ăn trầu. Sống ở nước ngoài vấn đề mua trầu cau cũng khó khăn, Không có quốc gia nào Âu châu,Mỹ châu trồng trầu cau, như bên quê hương Việt nam chúng ta (2).Tuy nhiên cũng còn thấy một số ít cụ già vẫn còn ăn trầu. Phong tục thời xa xưa đàn bà thường nhộm răng đen ăn trầu

Bổ công trang điểm má hồng răng đen

Trầu cau không đặc nhưng chứa đựng nhiều tình cảm, giàu nghèo ai cũng có một túi đựng trầu cau. Cao dao có rất nhiều bài nói về trầu cau, được các nhạc sĩ phổ thành những ca khúc bất hủ, những câu ca dao phản ánh tình cảm nếp sống một tiếng nói của tâm hồn nam nữ, tình nghĩa vợ chồng Tình cảm giữa con người với thiên nhiên. Ca dao phát xuất tận đáy lòng đơn sơ,bóng bẩy, thuần túy Việt nam tự nhiên, ấm áp như ánh nắng ban mai,mát mẽ như ngọn gió chiều thổi nhẹ, dịu dàng như ánh trăng non.

Câu chuyện trầu cau đi vào văn học, Trầu cau thường biểu tượng cho sính vật hôn nhân, cau trầu không phải một thứ đặc tiền. Nhưng dùng nó làm lễ vật như một giao ước giữa hai họ với nhau. Trong vườn ở thôn quê Việt nam thường có trồng những hàng cây cau cao ngay hàng thẳng lối,Thân cây cau có những dây trầu leo quanh.Xả hội Việt nam ngày xưa quan niệm hôn nhân đôi khi cha mẹ đặc dâu con ngồi đó. Bởi vậy khi cha mẹ hai bên hứa với nhau nhận lễ vật với một mâm trầu cau chai rượu.đã thành xuôi gia rồi. Người con gái đã trách chàng chậm chạp khi ngỏ ý cùng nàng quá muộn màng.Sau khi cha mẹ đã nhận lễ vật trầu cau qua lễ hỏi của đàn nhà trai mang đến

Ba đồng một mớ trầu cau
Sao anh không hỏi những ngày còn thơ
Bây giờ em đã có chồng
Như chim vào lồng như cá cắn câu
Cá cắn câu biết đâu mà gỡ
Chim vào lồng biết thử nào ra

Miếng trầu là đầu câu chuyện, đã quen hay chưa quen gặp nhau theo phép xã giao lịch sự người ta thường mời nhau miếng trầu để có thể dễ dàng gợi chuyện thăm hỏi hay tỏ tính giao duyên giữa đôi trai gái

Tiện đây ăn miếng trầu
Hỏi thăm quê quán ở đâu chẳng là

Mời nhau một miếng trầu để dễ gợi chuyện làm quen, độ cay nhạt mỏng của trầu cau đánh dấu một kỷ niệm một lần gặp gỡ. để rồi nhớ rồi thương

Vào vườn hái quả cau xanh
Bổ ra làm tám mời anh xơi trầu
Trầu này tằm những vôi tàu
Ở giữa đềm quế, đôi đầu thơm cay
Mời anh xơi miếng trầu cay
Dù mặn, dù nhạt, dù cay, dù mỏng
Dù chẳng nên đạo vợ chồng
xơi năm ba miếng kéo lòng nhớ thương

hoặc

Cho anh một miếng trầu vàng

Mai sau anh trả cho nàng đôi mâm

Yêu nhau chẳng lấy được nhau

Con lợn bỏ đói, buồng cau bỏ già

Đối với những đôi trai gái thường trách nhau rất nhẹ nhàng, khi mời trầu người ấy không ăn và trả lời cũng rất thanh tao trong đạo lý, Con gái lớn lên trong tuổi sắp trưởng thành những người mẹ thường lo dạy con gái không nên vội vàng nhận trầu cau của người khác phái. Từ chối ăn miếng trầu cũng là sự từ chối ước hẹn tình yêu không thiếu tính cách trữ tình và lãng mạn

Đi đâu cho đổ mồ hôi

Chiếu trải không ngồi trầu để không ăn

Thưa rằng bác mẹ tôi rằng

Làm thân con gái chớ ăn trầu người

Sáng nay tôi đi hái dâu

Gặp hai anh ấy ngồi câu thạch bàn

Hai anh đứng dậy hỏi han

Hỏi rằng cô ấy vội vàng đi đâu

Thưa rằng tôi đi hái dâu

Hai anh mở túi đưa trầu cho ăn.

Thưa rằng bác mẹ tôi răn

Làm thân con gái chớ ăn trầu người

Người con gái đưa tay nhận một miếng trầu xanh đẹp với miếng cau tươi, tế nhị và e lệ kín đáo lo xa trước khi ăn phải để ý trong đó có gói ghém một chân tình? hay có bùa mê trong ấy?

Ăn trầu thì mở trầu ra

một là thuốc độc hai là mận vôi

Miếng trầu ăn nặng bằng chì

Ăn rồi em biết lấy gì đền ơn

Miếng trầu ăn chẳng là bao

Muốn cho đông liễu, tây đào là hơn

Trầu cau được trân quý gói trong khăn trắng, để mời người có thể gói gắm tâm sự khởi đầu một tình yêu làm cho rung động con tim. Ăn trầu đã để lại cho nhau những bản khoản thương nhớ, đôi khi đưa đến một mối tình tương tư đem vào lòng những nỗi buồn đăm chiêu.

Trầu bọc khăn trắng cau tươi

Trầu bọc khăn trắng đãi người xinh xinh

Ăn cho nó thỏa tấm lòng

Ăn nó thỏa sự mình sự ta

Từ ngày ăn phải miếng trầu

Miếng ăn môi đỏ dạ sâu đăm chiêu

Một thương hai nhớ, ba sầu

Cơm ăn chẳng được, ăn trầu cầm hơi.

Người con gái khi ra đi làm dâu, Sống với gia đình bên chồng ngày xưa thường xảy ra va chạm, mẹ chồng nàng dâu hay cuộc tình duyên bị ép buộc lấy nhau để rồi đêm nằm cạnh chồng thở than cuộc tình

Đêm khuya thiếp mới hỏi chàng

Cau khô ăn với trầu vàng xứng không

Người ta thường nói thương nhau bỏ chín làm mười, lấy con số toán học vào lý giải trong tình cảm. trái cau một vật thể mang một tình cảm cách thực tế trước mặt

Thương nhau cau sáu bữa ba

Ghét nhau cau sáu bữa ra làm mười

Trong các hội hè những đôi trai tài gái sắc dùng đề tài trầu cau để hát đối nhau, rất hồn nhiên không sàm sỡ. Những lời hát đối đáp diễn đạt thật ngọt ngào trong sáng, khuôn phép lễ giáo gia đình và xã hội. Nhưng nó vượt qua cái hàng rào ảnh hưởng Nho giáo (Nam nữ thụ thụ bất thân)

Gặp nhau ăn một miếng trầu

Gọi là nghĩa cũ về sau mà chào

Miếng trầu đã nặng là bao

Muốn cho đông liễu tây đào là hơn!

Miếng trầu kể hết nguồn cơn

Muốn xem đây đây thiệt hơn thế nào

Miếng trầu là nghĩa xương giao

Muốn cho đây đây duyên nào hợp duyên.

Trầu này trầu quế, trầu hầu

Trầu loan trầu phượng, trầu tôi lấy mình

Trầu này, trầu nghĩa, trầu mình lấy nhau

Trầu này tằm tối hôm qua

Giấu cha dấu mẹ đem ra cho chàng

Trầu này không phải trầu hàng

Không bùa không thuốc sao chàng không ăn

Hay là chê khó chê khăn

Xin chàng đứng lại mà ăn miếng trầu.

Nữ sĩ Hồ Xuân Hương trải qua nhiều cuộc tình lận đận, Đời sống tình cảm kém may mắn đó đã làm cho Bà nghi ngờ màu xanh của lá trầu vàng, màu trắng của vôi (lạt như ốc bạc như vôi) Để rồi vôi tằm trên lá trầu ăn với cau., có tô điểm thêm cặp môi hồng.cho cuộc đời thêm tươiá?

Quả cau nho nhỏ miếng trầu ôi

Này của Xuân hương đã quệt vôi

Có phải duyên nhau thì thấm lại

Đừng xanh như lá bạc như vôi

Những người già không còn răng để nhai trầu. Họ thường dùng cối bằng đồng để gĩa trầu ra để nhai. Hay dùng một cái ống xoáy có chìa phần dưới có 3 cái răng nhỏ bỏ trầu cau vào đó để xoáy trầu nhỏ ra khi bỏ vào miệng để nhai. Ăn trầu cũng là nghệ thuật như người ta uống trà vậy.

Trần tú Xương.bất mãn với cuộc đời học bị thi hỏng mãi, nghe người ta chúc tết sống lâu hưởng phúc lộc cho đến đầu bạc răng long.Làm thơ trào phúng nói chuyện ăn trầu

Lẳng lẳng mà nghe nó chúc nhau

Chúc nhau trăm tuổi bạc đầu ra

Phen này ông quyết đi buôn cối

Thiên hạ bao nhiêu đùa giả trầu

Cái răng cái tóc là vóc con người, Ngày xưa người ta bôi tóc có hàm răng đen như huyền thì sang trọng đẹp quý phái. Nhưng vào thế kỷ thứ 19.Văn hóa Tây phương du nhập vào Việt nam, đời sống văn minh xã hội bắt đầu thay đổi. Những mỹ phẩm được đem vào như son phấn dầu thơm..giúp người đàn bà tô điểm thêm nét đẹp. Đàn bà sống ở thành phố phần nhiều bỏ hẳn tục nhuộm răng đen ăn trầu. Chỉ ở thôn quê còn giữ lại phong tục đó Bởi vậy đã có khuynh hướng thay đổi qua thi ca.. Mỗi khi thấy một người nào đó còn nhuộm răng đen.

Năm quan mua lấy miệng cười

Mười quan chẳng tiếc, tiếc người răng đen

Người đàn ông có một cái nhìn mới, nhìn thấy hàm răng trắng đẹp như hạt bắp môi son đỏ tươi, trên môi nở một nụ cười đẹp như hoa đã làm cho chàng say đắm nên đã hỏi rằng

Người về có nhớ ta chăng

Ta về ta nhớ hàm răng người cười

Cao dao được ca tụng, truyền miệng trong dân gian, hiện hữu trong cuộc sống của người Dân Việt..Chúng ta sống trên xứ người với cuộc sống bận rộn, không được thưởng thức được trong buổi trưa hè nghe những tiếng hát ru con,những đêm trăng có gió mát.trên quê hương Việt nam. Nhưng chắc rằng mỗi người trong chúng ta còn nhớ những câu ca dao quen thuộc. đã đi vào trong tâm hồn.

Kính	tặng	Thầy	Trần	gia	Phụng
Học	trò	cũ	Phan	Châu	Trình
Đà					năng
Munich hè 2001					

1/ Lược truyện Trầu cau

Một nhà quan họ Cao, sinh được hai người con trai đặc tên là anh là Tân em là Lang cả hai người được gửi đến học nhà thầy giáo là họ Lưu. Người thầy giáo họ Lưu có người con gái đẹp đã chọn người anh tên Tân làm rể. Sau khi người anh Tân kết duyên với con gái người thầy dạy mình học.Người anh Tân đối xử với em là Lang tình cảm bị chia xẻ. Người em Lang buồn bỏ nhà ra đi. Đến một bờ suối không thuyền sang ngang.Người em ngồi buồn khóc cho đến chết hóa thành một cây (cau) Người anh thấy mất em,bỏ vợ đi tìm thì thấy em chết bên gốc cây ấy chết theo,hóa thành đá (vôi) Người vợ thấy vắng chồng lau đi tìm,đến chỗ ấy thấy chồng chết.ôm tảng đá ấy khóc cho đến chết hoá ra dây leo (dây trầu) vấn vít lấy cả đá và cây. Người đời thương nhớ lập đền thờ tại chỗ ghi nhớ tình anh em hòa thuận vợ chồng chung thủy.Nhà vua đi ngang dừng chân nghỉ mát nhân nghe kể lại chuyện Lấy lá nhai với cau, thấy có mùi thơm cay, nhổ nước xuống đá thấy hiện ra màu đỏ nước Nam ta có tục ăn trầu

2/ Trần gia Phụng sđd Quảng nam trong lịch sử trang 21.trích theo tài liệu trong mục Betelnut. Encyclopaedia Britannica q.3 trang 551 USA 1972 viết.Nguồn gốc cây cau trầu ở Mã lai, được ảnh hưởng nhiều người ở vùng bán đảo Đông nam Á. từ đó thâm nhập vào Việt nam. Hiện nay ngoài Việt nam tại các nước Cambodia, Mã lai. Indonesia, Ấn độ,Sri lanka vẫn còn người ăn trầu.